

УДК 72.01:711.01

І. І. Стецюк

аспірантка, асистент кафедри ІТА, КНУБА

ТИПИ ТА ВИДИ ГАРМОНІЙНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ МІСЬКОГО СЕРЕДОВИЩА

Анотація: розглянуто різні підходи до здійснення перетворень міського середовища. Запропоновано класифікацію існуючих типів трансформації міського середовища та уточнено їх планувальний зміст у відповідності до актуалізації базових міських процесів.

Ключові слова: міське середовище, типи та види, гармонійна трансформація.

Проведене у 2014р. соціологічне дослідження, в основу якого було покладено чуттєве ставлення мешканців до міста Києва та його середовища на базі локалізованого підходу до його частин, виявило сигнальні (больові) точки – місця подальшого наукового аналізу та когнітивної оцінки з метою трансформаційного впливу і проведення необхідних перетворень задля гармонізації міського середовища [6]. Оскільки поняття «трансформація» широко вживається в багатьох науках, через що, його тлумачення часто дуже різняться, важливо зазначити, що в рамках даного дослідження автор буде розуміти поняття «гармонійна трансформація міського середовища» як створення комфортних умов життєдіяльності на основі їх просторового, функціонального, якісного та семіотичного удосконалення, узгодження соціокультурних параметрів взаємозв'язку та взаємодії відносин людини й природно-технічного середовища поселень в різноманітних планувальних елементах міста.

В науковій літературі можна знайти довгий перелік термінів та понять, що описують ту чи іншу трансформацію компонентів або процесів міського середовища. Так, лише архітектурний термінологічний словник [3] пропонує такі типи трансформації, як: ревалоризація, ревіталізація, регенерація (відродження), реконструкція та комплексна реконструкція (перетворення), реставрація (відтворення), модернізація, модифікація. З інших джерел до цього переліку можна додати: оптимізацію, оздоровлення, музеєфікацію, консервація (збереження), санацію, реновацію, реабілітацію (відновлення), джентрифікацію, диверсифікацію та ін. Нажаль, зазначений перелік не надає повного розуміння об'єму та структури відповідної трансформації. В. Тімохін вказує на те, що «така неузгодженість і внутрішня невпорядкованість, а в кінцевому рахунку несистематизованість різноманіття термінів і понять стали наслідком сучасного

стану архітектури і містобудування, де й досі за практикою і прикладними дослідженнями зберігається першість і пріоритет...тим самим зумовлюючи змістовні й понятійно-термінологічні непорозуміння між істориками, теоретиками і практиками...» [7, с.15]. Тому, постає логічна необхідність систематизації типів та видів трансформації.

Аналіз наукових досліджень, серед яких ґрунтові дослідження Г. Осиченко [4], А. Плешкановської [5] та В. Тімохіна [7], показав різні підходи до здійснення перетворень міського середовища. Кожен із дослідників структурував містобудівні перетворення у відповідності до своєї теорії будови міського середовища. Однак, спільним у них є те, що всі вони вказують на проблему локального розгляду перетворень міста та його середовища, а також на недостатню розробленість змісту та об'єму трансформаційних перетворень міського середовища. Тому, було запропоновано класифікацію існуючих типів трансформації міського середовища та уточнено їх планувальний зміст у відповідності до актуалізації базових міських процесів (формування, функціонування, розвитку та відтворення) (рис. 1): ревалоризація, ревіталізація, реабілітація, регенерація, модернізація, реконструкція, а також, їх видову диференціацію.

Просторовим інструментом перетворення міського середовища є ревалоризація, яка передбачає підвищення естетично-художньої цінності міського середовища, проведення фрагментарних реставраційних робіт, можливість нового компенсаційного будівництва з метою відновлення утрачених доміант, які сприяють заповненню розривів у міській тканині із збереженням функціонального використання об'єкту перетворення. Зазначений тип трансформації включає акцентний, парцеляційний та агрегативний види (рис. 2). Акцентна ревалоризація передбачає виявлення (візуальне виділення) доміант із загального пейзажу. Наприклад, дерев'яна конструкція-навіс Метрополь Парасоль (Metropol Parasol) у Севільї (Іспанія) на площі Енкарнасьон стала головною принадою міста ожививши вмираючий район [8]. Парцеляційна (розбивати) та агрегативна (зв'язувати) ревалоризація передбачає перехід від районної забудови до квартальної із створенням співрозмірних чарунок (парцел) розділяючи або, навпаки, поєднуючи територію. Наприклад, бюро Elemental розробило схему житлової чарунки, яка покликана запобігти появі трущоб в одному із районів Ікіке (Чилі) [8].

Функціональним напрямком трансформації міського середовища є ревіталізація, тобто таке перетворення, яке передбачає підвищення функціональної значущості міського середовища шляхом відтворення втрачених функцій або надання нових не порушуючи його історично сформованого характеру. Зазначений тип трансформації включає такі види:

проактивний, пасивний та реактивний (рис. 2). Проактивна ревіталізація – це введення нової сильної функції, яка не реагує на зовнішні впливи, а сама виступає автором впливу, тим самим формуючи необхідні соціальні реакції та умови. Наприклад, інтегрована система масового громадського транспорту TransMilenio у місті Богота (Колумбія). Лише при введенні активної функції громадського транспорту вдалося подолати нерівність у можливостях пересування та запобігти посиленню сегрегації та маргіналізації серед бідних прошарків населення, тим самим сприяючи розквіту та розвитку міста [2]. Пасивна ревіталізація передбачає введення підтримуючої функції (в т.ч. музеїфікації), тобто такої, що грає пасивну роль відносно головної функції. Так, наприклад при театрах і кінотеатрах влаштовують буфет чи кафе, що сприяє задоволенню не тільки основної потреби глядача, як то потреби у видовищі і нових емоціях, а й задоволенню другорядної фізіологічної потреби «відчуття голоду». На містобудівному рівні таким прикладом може слугувати проект еспланади Коста-е-Сильва у Сан-Пауло (Бразилія) [2]. Реактивна ревіталізація передбачає оперативне та швидке відновлення або створення необхідної функції, як енергійний відгук на соціальну потребу. Наприклад, проект підтримки малого бізнесу (Neighborhood Development Center) у Сент-Пол (Америка) покликаний відшукувати заповзятих мешканців та допомагати їм відкрити свій бізнес. Уловлюючи дух співтовариств, що тільки утворюються, вони сприяють відкриттю саме тих підприємств, що потрібні району [8].

Заходи щодо відновлення культурних і функціональних властивостей міського середовища, оптимізації дії природних, антропогенних і соціальних факторів, приведення компонентів міського середовища у стан придатний для його використання та безпечний для здоров'я городян передбачає реабілітація. Зазначений тип трансформації включає наступні види: випереджаючий, підтримуючий та відновлюючий (рис. 2). Так, випереджаюча реабілітація передбачає заходи щодо змін якісних і кількісних характеристик (параметрів) елементів міського середовища. Наприклад, плановий ремонт інженерних мереж, або програма перуанського екологічного фонду «Ciudad Saludable» у Кархузі (Перу), яка була покликана вирішити проблему переробки та утилізації сміття, таким чином вдалося запобігти масштабного екологічного забруднення річки та міста в цілому [8]. Підтримуюча реабілітація – це ситуативне підтримування функціональних властивостей елементів міського середовища або їх параметрів з урахуванням можливого росту навантажень чи зміни нормативних вимог до їх якості. Прикладами можуть виступати: утеплення фасадів та лоджій, добудова мансардних поверхів, а також програма «Green Stormwater Infrastructure» у Філадельфії (Америка), яка була запущена Департаментом водопостачання. Це дозволило покращити екологічний стан

міста та зробити його ще приємнішим [8]. Відновлююча реабілітація виникає в результаті тривалого відставання підтримуючих заходів або відсутності випереджаючих реакцій на зміну соціальної, економічної і містобудівної ситуації, коли ріст навантажень на міське середовище перевищує його можливості, що може призвести до аварійних або катастрофічних ситуацій [5]. Прикладом може слугувати проект «Сусідська ініціатива Дадлі-Стріт» у Бостоні (Америка), де міським жителям прийшла ідея створення «міського села», за основу якої були взяті сільські плани розвитку. Таким чином, колись занедбаний район Америки почав поступово відроджуватися [8].

Регенерація міського середовища передбачає пристосування історичного середовища до вимог сучасного життя. Тобто, при компенсаційному перетворенні зберігаються відношення кількісних ознак характеристик розмірності що склалися історично, але середовище потребує фізичного відновлення. Сюди входять заходи щодо ревалоризації, ревіталізації та реабілітації міського середовища, в наслідок чого, даний тип трансформації включає в себе просторові, функціональні й якісні ефекти та забезпечує розгортання наступних етапів гармонійної трансформації (рис. 2). Яскравим прикладом є програма «безконфліктної регенерації історичної Самари (Росія)» (пілотний проект 79 кварталу), яка передбачає архітектурно-інфраструктурну та соціальну регенерацію [1].

Модернізація передбачає заходи щодо регенерації та можливість створення нової композиційної значущості міського середовища відповідно до найновіших вимог, норм, науково-технічних досягнень та естетичних принципів. Однак, задля забезпечення спадкоємного розвитку перетворення можливі лише в стійких діапазонах змін розмірних та морфологічних характеристик міського середовища як селективне оновлення. Наприклад, програма «Fjord City» освоєння (модифікації) портових територій в Осло (Норвегія), яка передбачає об'єднання, освоєння та ущільнення 13 окремих територій загальною площею 225га та надання їм нових функцій [8].

Реконструкція передбачає заходи щодо модернізації міського середовища, режим постійного діалогу з городянами, необхідність планувальних ідеологічних змін та трансляції культурних кодів і норм при безперервному розростанні міст. Даний тип трансформації характеризується масштабною циклічністю, метою якої є примноження культурно-історичного капіталу населених місць та створення неперервних комфортних умов, є випереджаючим перетворенням. Реконструкція може мати різновиди за масштабом – тотальна (комплексна) чи диверсифікаційна (локусна). Наприклад, проект «Сагрера» у Барселоні (Іспанія), який допоможе зв'язати два ізольовані раніше райони міста [2].

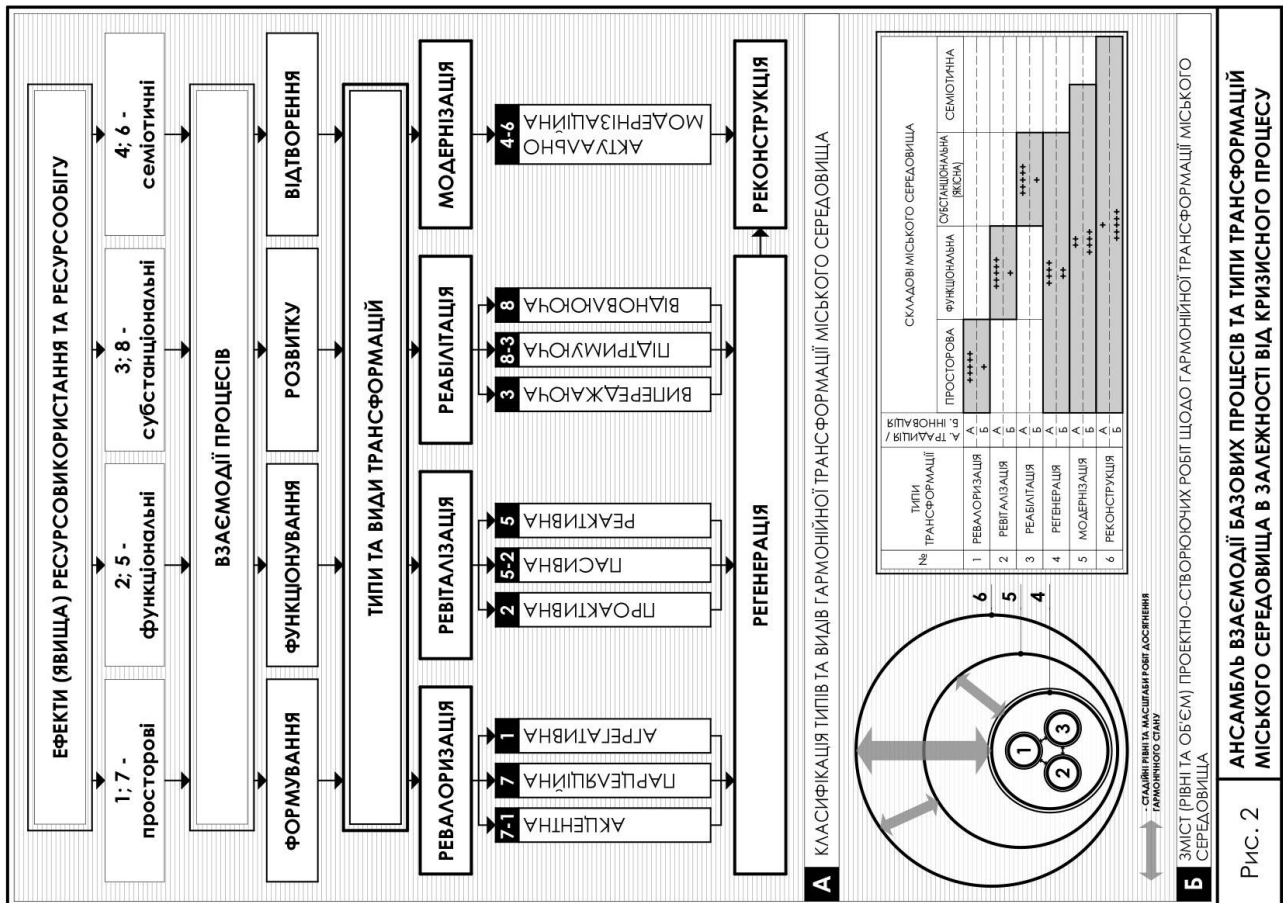

Рис. 2

АНСАМБЛЬ ВЗАЄМОДІЙ БАЗОВИХ ПРОЦЕСІВ ТА ТИПИ ТРАНСФОРМАЦІЙ МІСЬКОГО СЕРЕДОВИЩА В ЗАЛЕЖНОСТІ ВІД КРИЗИСНОГО ПРОЦЕСУ

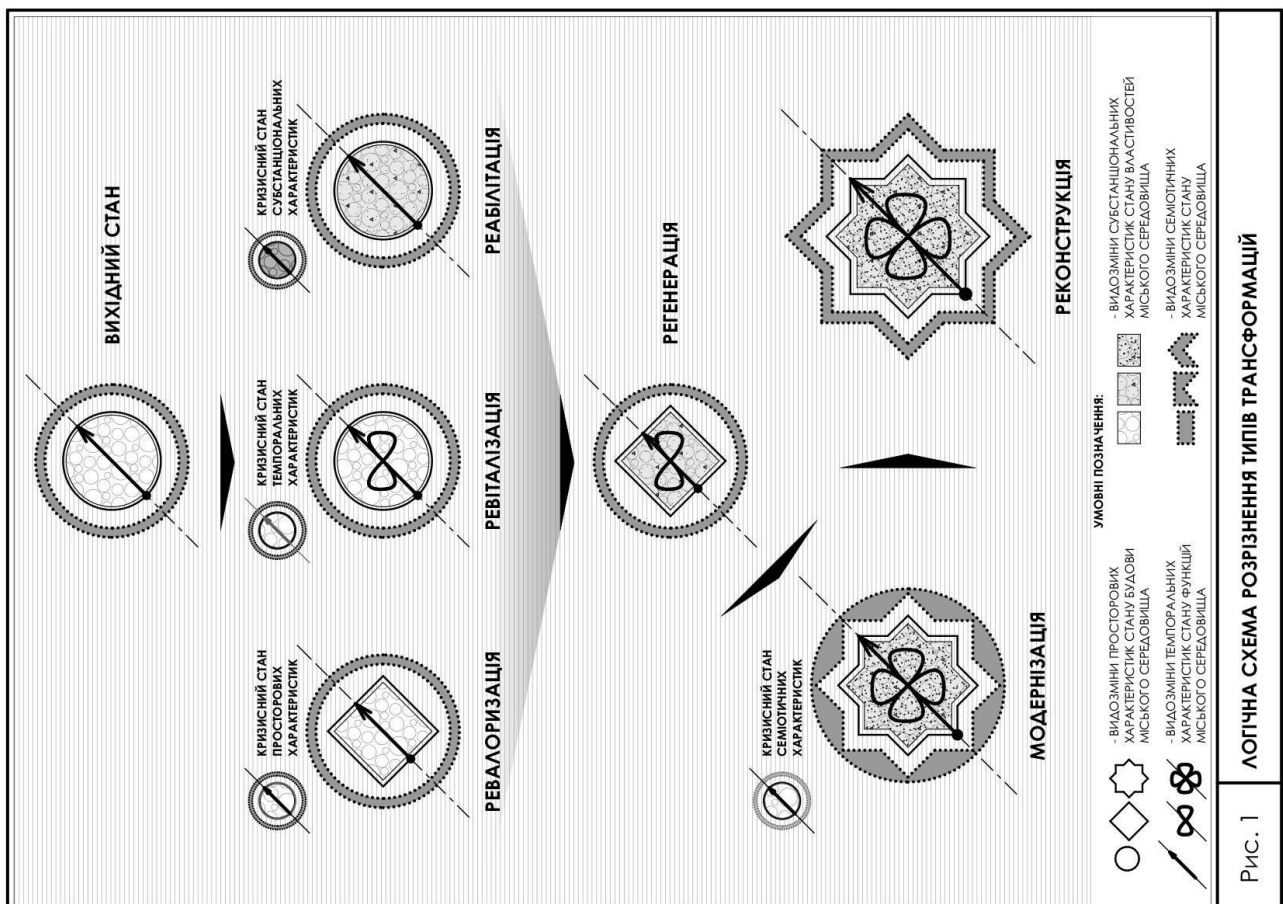

Рис. 1

ЛОГІЧНА СХЕМА РОЗРІЗНЕННЯ ТИПІВ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Література

1. Африканов К. Н. Программа бесконфликтной реновации исторической Самары // Институт города. Строим город сами – Самара: 2012. – 28с.
2. Градостроительство. 14 городов/14 проектов. 10-я Архитектурная биеннале в Венеции // Журнал «Проект international Ukraine». – К.: Издательский дом А+С, 2006. – № 14. – С. 131-146.
3. Мардер А. П. Архитектура: короткий словник-довідник / А. П. Мардер. – К.: Будівельник, 1995. – 320с.
4. Осиченко Г. О. Реконструкція історичного середовища міста // Містобудування та територіальне планування – Київ: КНУБА 2009 – випуск № 35 – С. 343-354.
5. Плешкановська А. М. Методологія комплексної реконструкції міста: автореферат док. дис.: 05.23.20 / Плешкановська Алла Михайлівна; Київ. – К., 2013. – 40с.
6. Стецюк І. І. Когнітивно-поведінкове вимірювання життєдіяльності у міському середовищі (на прикладі м. Києва) / І. І. Стецюк // Креативний урбанізм: до століття містобудівної освіти у Львівській політехніці: монографія / за заг. ред. Б. С. Черкеса та Г.П. Петришин. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2015. – С. 341-347.
7. Тімохін В. О. Проблеми і принципи реконструкції сучасного міського середовища // Досвід та перспективи розвитку міст України. Проблеми перспективного розвитку м. Києва: збірник наукових праць. – Київ: ДП УДНДІПМ «ДІПРОМІСТО» ім. Ю.М.Білокозя, 2014. – Вип. 26. – С.15-25.
8. 33 проекта, меняющих город. Московский урбанистический форум 2013 [Электронный ресурс]: Режим доступа http://mosurbanforum.ru/special_projects/brochure/

Аннотация

Рассмотрены различные подходы к осуществлению преобразований городской среды. Предложена классификация существующих типов трансформации городской среды и уточнены их планировочное содержание в соответствии с актуализацией базовых городских процессов.

Ключевые слова: городская среда, типы и виды, гармоничная трансформация.

Abstract

Various approaches to the implementation of the urban environment conversions were examined. The classification of the existing types of the urban environment transformation was proposed and their planning content was clarified in accordance with the updating of basic urban processes.

Key words: urban environment, types of harmonic transformation.